

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian Brott mot förtroendevalda (Ds 2018:29)

Regeringskansliets diarienummer JU2018/03625/L5

Svea hovrätt har, utifrån de intressen som domstolen har att beakta, granskat promemorian och lämnar följande synpunkter. Avsnittsnumreringen följer rubriknumreringen i promemorian.

Avsnitt 5 - Behovet av ett förstärkt straffrättsligt skydd

Hovrätten instämmer i promemorians bedömning att skyddet för demokratin och det representativa systemet motiverar ett förstärkt straffrättsligt skydd för personer som utövar förtroendeuppdrag i stat, kommun eller landsting. Det kan dock ifrågasättas om förslaget kommer att få effekt när det gäller den låga anmälningsfrekvensen bland de förtroendevalda.

Avsnitt 6.1 - Det straffrättsliga skyddet för personer som utövat förtroendeuppdrag förstärks

Hur ska det förstärkta straffrättsliga skyddet utformas?

Hovrätten instämmer i att det förstärkta skyddet bör utformas som en straffskärpningsregel och inte genomföras genom att befintliga straffbestämmelser ändras eller genom en utvidgning av det kriminaliserade området.

Straffskärpningsgrunden ska gälla brott på grund av förtroendeuppdraget

Ett stärkt straffrättsligt skydd motiveras inte främst av behovet av skydd för enskilda personer utan av behovet att skydda demokratin och det representativa systemet. Genom att avgränsa straffskärpningsgrunden på det föreslagna sättet kommer dock en del gärningar, såsom brott mot de som kandiderar till val eller brott mot politiskt tillsatta tjänstemän, att falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde trots att sådana gärningar också kan utgöra ett allvarligt hot mot de demokratiska processerna. Utifrån den valda lösningen instämmer hovrätten dock i att straffskärpningsgrunden måste avgränsas så att inte alla brott som riktar sig mot det aktuella skyddsintresset leder till straffskärpning. Hovrättens närmare synpunkter på vissa formuleringar i lagtext, allmänmotiv och författningskommentar framgår under avsnittet om författningsförslag och författningskommentar.

Bestämmelsen bör även omfatta närstående till förtroendevalda

Hovrätten noterar att närstående till aktörer inom andra viktiga samhällsfunktioner i princip saknar sådant skydd som nu föreslås. Utifrån den valda lösningen framstår det dock som välavvägt att begränsa den krets av personer som omfattas så att tidigare närstående inte inkluderas. Hovrättens närmare synpunkter på vissa formuleringar i allmänmotiv och författningskommentar framgår under avsnittet om författningsförslag och författningskommentar.

Avsnitt 2 - Författningsförslag och avsnitt 9 - Författningskommentar

Som den föreslagna straffskärpningsgrunden är utformad ska den tillämpas i situationer där brottet begåtts mot en person på grund av att han eller hon *utövat* ett uppdrag som förtroendevald.

Enligt hovrätten kan ordet *utövat* ge intryck av att den förtroendevalde på något sätt måste ha varit aktiv i sitt uppdrag. Av såväl allmänmotiv som författningskommentar framgår dock att det inte krävs att gärningsmannen begått brottet på grund av något särskilt beslut som den förtroendevalde fattat eller någon annan särskild åtgärd som den förtroendevalde vidtagit. För att det av lagtexten ska framgå att den förtroendevalde inte måste ha vidtagit någon form av aktiv åtgärd föreslår hovrätten att ordet *utövat* byts mot *innehaft*.

Hovrätten noterar vidare att oavsett om *utövat* eller *innehaft* väljs indikerar tempusformen att en förtroendevald som ännu inte tillträtt sitt uppdrag inte omfattas av den föreslagna bestämmelsen. Om brott begås mot denna krets, t.ex. i syfte att få en nyligen förtroendevald person att inte tillträda uppdraget, skulle detta alltså inte falla inom den föreslagna straffskärpningsgrundens tillämpningsområde. Vid bedömningen av straffvärdet för sådana brott bör domstolarna dock kunna falla tillbaka på bestämmelsen i 29 kap. 1 § brottsbalken.

I allmänmotiv och författningskommentar anges att det bör vara tillräckligt att gärningsmannen inte delat den förtroendevaldes politiska uppfattning och begått brottet mot bakgrund av det. Formuleringen riskerar att uppfattas som ett minimikrav för att bestämmelsen ska bli tillämplig. Den kan även ge upphov till bedömningar av gärningsmannens och målsägandens respektive politiska uppfattningar som kan vara problematiska. En mer ändamålsenlig anvisning kan vara att brottet ska vara *motiverat av* den förtroendevaldes uppdrag.

När det gäller definitionen av begreppet *närstående* hänvisas i allmänmotiv och författningskommentar till motsvarande begrepp i straffbestämmelsen i 4 kap. 4 a § brottsbalken om grov frids- och kvinnofridskränkning. Av förarbetena till den nu nämnda bestämmelsen framgår att med närstående eller tidigare närstående avses i första hand en person till vilken gärningsmannen har eller har haft ett förhållande, t.ex. någon som är eller har varit gift med gärningsmannen eller som sammanbor eller har sammanbott med denne under äktenskapsliknande förhållanden. Begreppet avser också andra närstående, t.ex. mor, far, syskon eller annan nära släkting. Även barn och styvbarn omfattas. Normalt bor gärningsmannen och den kränkta tillsammans eller har bott tillsammans (se prop. 1997/98:55 s. 132).

Även i 29 kap. 2 § punkten 8 brottsbalken används begreppet närstående. Till denna närståendekrets hör främst barnets mor, far eller fosterföräldrar men även sambor till sådana. Även andra vuxna som barnet har en nära och förtroendefull relation till, t.ex. mor- och farföräldrar samt mostrar och fastrar, omfattas (se prop. 2002/03:53 s. 111).

Att den befintliga straffskärpningsgrunden i punkten 8 och den nu föreslagna straffskärpningsgrunden i punkten 9 definierar begreppet närstående på olika sätt är visserligen naturligt med hänsyn till att de intressen som bestämmelserna avser att skydda skiljer sig åt. Samtidigt kan det ifrågasättas om det är lämpligt att i en och samma paragraf ge begreppet närstående två olika innebörder. En hänvisning till närståendebegreppet i 4 kap. 4 a § brottsbalken kan också uppfattas som att det finns ett krav på att den förtroendevalde och den närstående bor tillsammans.

Övrigt

Hovrätten noterar att det även i andra sammanhang har föreslagits att nya straffskärpningsgrunder införs som en nionde punkt i 29 kap. 2 § brottsbalken och att det kan finnas ett behov av att samordna de olika förslagen (se SOU 2018:2 Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner och SOU 2018:69 Ökat skydd för hedersrelaterad brottslighet).

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättsråden Jens Wieslander och Henrik Matz samt tf. hovrättsassessorn Kajsa Johansson, föredragande.

Anders Perklev

Kajsa Johansson